

MIRZACHO'L VOHASIDA AN'ANAVIY ETNOINTEGRATSION JARAYONLAR

Rahmonov Orifjon

Sirdaryo viloyati Xovos tumani
2-son umumiy o'rta ta'lim maktabi
Tarix fani o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20903412>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Mirzacho'l vohasida shakllangan an'anaviy etnointegratsion jarayonlar, turli etnik guruhlarining o'zaro munosabatlari, madaniy aloqalari va integratsiya omillari tahlil qilingan. Shuningdek, migratsiya, xo'jalik faoliyati, oilaviy munosabatlar va mahalla institutining etnomadaniy uyg'unlashuvdagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: Mirzacho'l vohasi, etnointegratsiya, etnik guruhlar, migratsiya, etnomadaniy jarayonlar, mahalla, millatlararo munosabatlar, an'analar.

Аннотация. В данной статье рассматриваются традиционные этноинтеграционные процессы, сложившиеся в Мирзачульском оазисе, межэтнические отношения, культурные связи и факторы интеграции различных этнических групп. Особое внимание уделено роли миграции, хозяйственной деятельности, семейных отношений и института махалли в этнокультурном взаимодействии населения.

Ключевые слова: Мирзачульский оазис, этноинтеграция, этнические группы, миграция, этнокультурные процессы, махалля, традиции.

Abstract. This article examines the traditional ethno-integration processes formed in the Mirzachul oasis, including interethnic relations, cultural interactions, and factors influencing integration among different ethnic groups. The study also highlights the role of migration, economic activities, family relations, and the mahalla institution in promoting ethnocultural harmony and social cohesion.

Keywords: Mirzachul oasis, ethno-integration, ethnic groups, migration, ethnocultural processes, mahalla, interethnic relations, traditions.

KIRISH

Mirzacho'l vohasi O'zbekistonning muhim tarixiy-etnografik hududlaridan biri bo'lib, uning etnik tarkibi va madaniy taraqqiyoti uzoq tarixiy jarayonlar natijasida shakllangan. Mazkur hudud qadimdan turli qabila va elatlarning o'zaro aloqalari, migratsion harakatlari hamda xo'jalik faoliyati kesishgan makon sifatida ajralib turadi. Shu sababli Mirzacho'l vohasi etnointegratsion jarayonlarni o'rganishda muhim ilmiy ahamiyatga ega bo'lgan hududlardan hisoblanadi.

Etnointegratsiya jamiyatdagi turli etnik guruhlarining iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy munosabatlar orqali bir-biriga yaqinlashuvi, umumiy qadriyatlar va hamkorlik tizimining shakllanishini anglatadi. Mirzacho'l vohasida bunday jarayonlar tarixning turli bosqichlarida sodir bo'lgan migratsiyalar, yangi yerlarni o'zlashtirish, sug'orma dehqonchilikning rivojlanishi hamda aholi punktlarining tashkil etilishi bilan chambarchas bog'liq holda kechgan[1].

Ayniqsa, XX asrda vohaning keng miqyosda o'zlashtirilishi natijasida respublikaning turli hududlaridan va boshqa mintaqalardan ko'chib kelgan aholi vakillari o'rtasida yangi etnomadaniy munosabatlar shakllandi.

ASOSIY QISM

Mirzacho'l vohasining tabiiy-geografik sharoiti, tarixiy taraqqiyot bosqichlari, aholi migratsiyasi hamda xo'jalik faoliyati bu yerda etnointegratsion jarayonlarning yuzaga kelishi va rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qilgan. Mirzacho'l hududi qadim zamonlardan turli qabila va elatlar yashab kelgan, ularning o'zaro aloqalari natijasida hududning etnomadaniy muhiti boyib borgan.

Tarixiy manbalarga ko'ra, Mirzacho'l vohasi Buyuk Ipak yo'liga yaqin joylashganligi sababli turli xalqlar va madaniyatlar o'rtasidagi aloqalarning muhim hududlaridan biri hisoblangan. Savdo-sotiq, iqtisodiy munosabatlar va madaniy almashinuv jarayonlari turli etnik guruhlar o'rtasida yaqinlikni kuchaytirgan. Natijada aholi orasida umumiy xo'jalik yuritish tajribasi, urf-odatlar va ijtimoiy munosabatlarning shakllanishi kuzatilgan[2]. Bu jarayonlar etnik tafovutlarning saqlanib qolishi bilan birga, umumiy madaniy qadriyatlarining rivojlanishiga ham zamin yaratgan.

Mirzacho'l vohasida an'anaviy etnointegratsion jarayonlarning muhim omillaridan biri migratsiya hisoblanadi. Turli tarixiy davrlarda vohaga qo'shni hududlardan va boshqa mintaqalardan aholi ko'chib kelgan. Ayniqsa, XIX asr oxiri va XX asr boshlarida hududda iqtisodiy faoliyatning kengayishi yangi aholi qatlamlarining shakllanishiga olib kelgan. Sovet davrida esa Mirzacho'l yerlarini o'zlashtirish siyosati natijasida respublikaning turli viloyatlaridan hamda boshqa ittifoqdosh respublikalardan ko'plab oilalar ko'chirib keltirilgan. Bu esa hududning etnik tarkibini yanada rang-baranglashtirgan va etnik guruhlar o'rtasidagi integratsiya jarayonlarini jadallashtirgan[3].

Etnik guruhlarining yaqinlashuvida xo'jalik faoliyati alohida o'rin tutgan. Mirzacho'l vohasida sug'orma dehqonchilik, chorvachilik va bog'dorchilik asosiy mashg'ulot turlaridan hisoblangan. Birgalikda mehnat qilish, suv resurslaridan foydalanish, hosil yetishtirish va jamoaviy ishlarni amalga oshirish jarayonida turli millat vakillari o'rtasida hamkorlik aloqalari mustahkamlangan. Natijada ular nafaqat iqtisodiy, balki madaniy jihatdan ham bir-biriga yaqinlashgan.

An'anaviy etnointegratsion jarayonlarda oilaviy munosabatlar ham muhim ahamiyat kasb etgan. Turli etnik guruhlar o'rtasidagi qarindoshlik aloqalari va aralash nikohlar madaniy uyg'unlashuvning samarali vositalaridan biri bo'lgan. Bunday nikohlar natijasida urf-odatlar, marosimlar va oilaviy qadriyatlar o'zaro singishib borgan. To'y marosimlari, chaqaloq bilan bog'liq udumlar, Navro'z va boshqa xalq bayramlarining nishonlanishida umumiy an'analarning shakllanishi aynan shu jarayonlarning natijasi hisoblanadi[4].

Mirzacho'l vohasida mahalla instituti ham etnointegratsiyaning muhim ijtimoiy mexanizmlaridan biri sifatida faoliyat yuritgan. Mahalla aholining kundalik hayotini tartibga soluvchi, o'zaro yordam va hamjihatlikni ta'minlovchi ijtimoiy institut hisoblanadi.

Turli etnik guruh vakillari bir mahalla hududida yashab, hasharlar, marosimlar va jamoaviy tadbirlarda faol ishtirok etganlar. Bu esa millatlararo munosabatlarning mustahkamlanishiga va umumiy fuqarolik hamda mahalliylik tuygʻusining shakllanishiga xizmat qilgan.

Vohadagi etnomadaniy integratsiya xalq ogʻzaki ijodi va madaniy merosda ham yaqqol namoyon boʻladi. Turli xalqlarga mansub afsona, rivoyat, maqol va matallar oʻzaro taʼsir natijasida boyib borgan. Musiqa, raqs va xalq amaliy sanʼati namunalari ham madaniy uygʻunlashuv jarayonlari kuzatiladi. Milliy taomlar tayyorlash usullari, kiyim-kechak anʼanalari va hunarmandchilik tajribalarining oʻzaro almashinuvi hudud madaniyatining yanada boyishiga olib kelgan[5].

Til omili ham etnointegratsion jarayonlarning muhim koʻrsatkichlaridan biridir. Mirzachoʻl vohasida yashovchi turli etnik guruhlar uzoq yillar davomida oʻzaro muloqotda boʻlishlari natijasida koʻp tillilik muhiti shakllangan. Oʻzbek tili hududdagi asosiy muloqot vositasi boʻlib xizmat qilgan boʻlsa-da, boshqa tillarning ayrim unsurlari ham kundalik nutqda uchrab turadi. Bu holat madaniy aloqalarning rivojlanganligini va etnik guruhlar oʻrtasidagi yaqinlik darajasini koʻrsatadi.

Mustaqillik yillarida Mirzachoʻl vohasida millatlararo totuvlik va bagʻrikenglikni mustahkamlashga qaratilgan siyosat etnointegratsion jarayonlarning yangi bosqichini boshlab berdi. Turli millat vakillarining madaniy markazlari faoliyat yuritishi, milliy bayramlarning keng nishonlanishi va taʼlim tizimida milliy qadriyatlarining targʻib qilinishi etnomadaniy hamkorlikni yanada rivojlantirdi. Shu bilan birga, zamonaviy globallashuv jarayonlari taʼsirida ayrim anʼanaviy qadriyatlarda oʻzgarishlar kuzatilayotgan boʻlsa-da, vohada shakllangan tarixiy etnointegratsion tajriba bugungi kunda ham oʻz ahamiyatini saqlab qolmoqda[6].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Mirzachoʻl vohasida anʼanaviy etnointegratsion jarayonlar uzoq tarixiy taraqqiyot davomida shakllanib, hududning etnik va madaniy qiyofasini belgilovchi muhim omillardan biriga aylangan.

Turli etnik guruhlarining bir hududda yashashi, oʻzaro iqtisodiy hamkorligi, migratsion jarayonlar, oilaviy munosabatlar hamda madaniy aloqalar natijasida vohada oʻziga xos etnomadaniy muhit vujudga kelgan.

Ayniqsa, sugʻorma dehqonchilik va jamoaviy mehnat anʼanalari aholi oʻrtasidagi hamjihatlikni mustahkamlab, etnik guruhlarining bir-biriga yaqinlashishiga xizmat qilgan.

Bugungi kunda ham ushbu tarixiy tajriba oʻz ahamiyatini yoʻqotmagan. Aksincha, globallashuv sharoitida milliy va madaniy qadriyatlarni asrab-avaylash, etnik guruhlar oʻrtasidagi hamjihatlikni mustahkamlash hamda yosh avlodni bagʻrikenglik ruhida tarbiyalashda muhim manba boʻlib xizmat qilmoqda.

Shuning uchun Mirzachoʻl vohasidagi etnointegratsion jarayonlarni oʻrganish nafaqat tarixiy-etnografik, balki zamonaviy ijtimoiy taraqqiyot nuqtai nazaridan ham dolzarb ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karim Shoniyozov O‘zbek xalqining shakllanish jarayoni. – Toshkent: Sharq, 2001. – 464 b.
2. Is’hoq Jabborov O‘zbeklar: turmush tarzi va madaniyati. – Toshkent: O‘qituvchi, 2003. – 280 b.
3. Akmal Saidov, Alisher Sodiqov (mas’ul muharrirlar). O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 6-jild. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, 2003. – 704 b.
4. Qahramon Rajabov. Mirzacho‘l vohasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish tarixi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017. – 256 b.
5. O‘zbekiston Milliy arxivi. Mirzacho‘l vohasi aholisining joylashuvi va migratsion jarayonlariga oid arxiv hujjatlari. – Toshkent.
6. Abdulahad Muhammadjonov. O‘zbekiston tarixi va tarixiy geografiyasi. – Toshkent: Akademiya, 2016. – 352 b.